

Lappilaisia kokemuksia piharatamon ja ruusujuuren viljelystä

Antti Hannukkala, MTT ja Irja Mäkitalo, Lapin maaseutukeskus

Luonnonkasvien peltoviljelystä on käytännön viljelmiltä jo jonkin verran kokemuksia. Eniten niitä on kertynyt ehkä piharatamosta ja ruusujuuresta. Viljelystä on edistytty, mutta silti tuotannon kannattavuuden ja varmuuden parantamisessa riittää töitä.

Pohjoisen maatalous tarvitsee viljelystä perinteisten peltokasvien lisäksi myös uusia vaihtoehtoja. Sellaisia ovat esimerkiksi erikoiskasvit. Lapissa niiden viljelystä pitää löytyä ilmaston takia omintakeisia ratkaisuja. Lyhyt ja kiihkeä kasvukausi sekä ympäri vuorokauden paistava aurinko varmistavat pohjoisen kasvien laadun.

Suomalaisessa kansanperinteessä on monia luonnonkasveja, joita on käytetty mitä erilaisimpiin tarkoituksiin. Elintarvikekäytön lisäksi monet kasvit soveltuvat mausteiksi, teeksi, luontaistuotteiksi tai teollisuuden raaka-aineiksi, esimerkiksi lääke- tai kosmetiikkateollisuudessa. Monien luonnonkasvien viljelystekniikan perusteet hallitaan jo. Melkein kaikki viljeltyt luonnonkasvit ovat monivuotisia, ja niiden pääsato saadaan vasta viljelmän perustamisvuoden jälkeen. Ehkä parhaiten nyt hallitaan ruusujuuren ja piharatamon viljelystekniikka.

Vaihtelevat säät ruusujuuren kiusana

Ruusujuuren viljely vaatii erityistä pitkäjänteisyyttä, sillä satoa päästään korjaamaan 3 - 5 vuoden kuluttua viljelmän perustamisesta. Vaikka ruusujuurta kasvaa Lapissa luontaisesti, on muutamilla viljelmillä esiintynyt talvituhot. Pakkasvaurioita ei ole ollut, mutta ruusujuurta ovat joskus talvisin vaivanneet homeet. Näin käy varsinkin sellaisina talvina, jolloin maa ei ole routaantunut. Normaaleina vuosina kasvitauteja ja tuholaisia sekä niiden aiheuttamia vaurioita on esiintynyt ruusujuurella vähän. Viime kesä oli kuitenkin poikkeus. Sateinen ja osin lämmin kasvukausi suosi kasvitauteja. Ruusujuuren versot mätänivätkin monin paikoin syyskesällä. Mielenkiinnolla odotetaan, miten heikentyneet kasvit selviävät tästä talvesta. Se ei näytä mitenkään helpolta Lapin kasveille, sillä on ollut suojaa ja pakkasta, lumituiskua ja vesisadetta ja jo tammikuussa lumen alla näkyy maanpinnassa jäätä.

Viljelyn ongelmia ratkottu

Tähän asti viljelyn suurimmat ongelmat ovat olleet viljelmien perustamisessa, sadonkorjuussa ja kauppakunnostuksessa. Ruusujuuren siemen on pieni ja siksi kasvin suorakylvö ei ole onnistunut. Suositeltavinta onkin taimikasvatus ja istutus muovilla katettuun penkkiin. Tällainen viljelmän perustaminen onnistuu hyvin, mutta on kallis. Niinpä myös muunlaisia perustamismenetelmiä kehitellään. Ongelmia aiheuttavat rikkakasvit, varsinkin jos tuotteet halutaan markkinoida luomuna.

Sato korjataan nykyisin suurimmaksi osaksi käsityönä. Niinpä ruusujuuren korjuu- ja varsinkin juurakkojen pesulaitteistoja on kehitettävä ja testattava. Laittekehittely ei kuitenkaan ole helppoa, sillä ruusujuuren juurakko on rösöinen ja hankala pestä. Lisäksi ruusujuuren tehoaineet ovat suurimmaksi osaksi vesiliukoisia, joten väärin tehdyn pesun aikana laatu voi heiketä.

Piharatamo on viljeltävä rikkakasvi

Useimpien ihmisten mielissä piharatamo on rikkakasvi. Kansanlääkinnässä se on kuitenkin ollut arvostettu rohdoskasvi. Rautalehti on ollut kenties perinteisin haavojen hoitoon käytetty rohdoskasvi. Sen siemeniä on puolestaan käytetty ulostuslääkkeenä. Nykyään siementen öljyä käytetään moniin muihinkin tarkoituksiin. Ratamoviljelmän perustaminen onnistuu periaatteessa suorakylvönäkin, mutta rikkakasvien torjunta vaatii rankkaa työtä.

Suorakylvetty ratamopelto toisi huomattavia helpotuksia sadonkorjuun koneellistamiseen, varsinkin jos päätuotteena on siemen. Niinpä ratamo kasvatetaan nykyään taimista, jotka istutetaan kateaineiseen penkkiin. Ratamo vaatii runsaahkon ja säännöllisen lannoituksen. Ilman tihkukastelua muovipenkkiä lannoitus on työlästä. Siementen ja lehtien korjuuseen on kehitetty suhteellisen pienellekin viljelmälle soveltuvia korjuulaitteita ja kuivatusvälineistöä. Niinpä sadonkorjuu ei ole ratamonviljelyn suurin pullonkaula.

Yhteistyö on voimaa

Luonnonkasvien viljelyssä tarvitaan tutkimuksen, neuvonnan, koulutuksen ja tuottajien yhteistyötä, sillä uusien kasvien kasvattamisen niksejä ja metkuja ei ole helppo oppia. Luonnonkasviraaka-aineelle on kysyntää niin paljon, että nykyiset viljelijät eivät pysty sitä tyydyttämään ilman yhteistoimintaa.

Lisätietoja: antti.hannukkala@mtt.fi
puh. (016) 331 1634

Antti Hannukkala

Piharatomon siemeniä kerättiin Ketolan taimitarhalla Kemijärvellä kesällä 2003 raivaussahaan kehitetyllä laitteistolla.